

Socialpsykologisk orientering

DOCENT *Gunnar Boalt* har med sin bok *Socialpsykologi, Tolv kapitel om människa och miljö* (Gebers, 5 kr.) givit oss en kortfattad och innehållsrik handbok i ett ämne av utomordentlig vikt, där god upplysning på svenska inte förut funns att tillgå. Boken bygger huvudsakligen på den rika socialpsykologiska litteratur som under de senaste årtiondena tillkommit i USA och innehåller sakrika och klara, stundom av en torr humor kryddade sammanfattningar av dess resultat. Särskilt i fråga om förhållandet mellan arvet och miljöns betydelse för skillnaderna mellan olika folkgrupper är även den s. k. bildade svenska allmänheten så full av sedan länge sönderskjutna fördomar att denna auktoritativa och objektiva redogörelse fyller en betydelsefull kulturell uppgift.

I anslutning till kända forskningar och sammanfattningar (särskilt av amerikanen Klineberg) framhåller Boalt att miljön i många fall är väsentligen bestämmande, även om lekmannens erfarenhet och ytliga undersökningar lätt leder till tro på arvet såsom avgörande faktor. Några exempel. Under första världskriget mättes intelligensen på stora grupper av värnpliktiga, och resultatet blev det väntade: infödda amerikaner och invandrare från Kanada och Storbritannien stod högst, sedan kom nordeuropéer, såsom skandinaver och tyskar, därefter immigranter från södra och östra Europa och till slut negrerna. Men senare undersökningar har visat att de konstaterade skillnaderna helt eller huvudsakligen berodde på miljöfaktorer: uppväxtförhållanden, utbildning, social situation. Jämför man exempelvis negrer och infödda vita amerikaner som i miljöhänseende varit och är likställda, observeras ingen eller nästan ingen olikhet i intelligens. Den mest ingående framställningen av forskningarna på detta område har givits av den nyss nämnde Klineberg i den av professor Myrdal ledda utredningen ("Characteristics of the American Negro"); slutsatsen blir

att efter all sannolikhet inga intellektuella skillnader finns mellan vita och negrer. En rad undersökningar tyder på att andra psykologiska skillnader mellan raser och nationer antingen är illusoriska eller utslutande beror på olikheter i kulturmiljö.

Samma resultat framträder vid en undersökning av de påstådda intelligensskillnaderna mellan olika samhällsklasser, män och kvinnor, stads- och lantbefolkning. Vid en intelligensmätning av skolbarn visar det sig att i stort sett begåvningen växer med den sociala standarden, och många har av detta slutit sig till att de s. k. högre samhällsgrupperna utgör en intellektuell elit. Om man går grundligare till väga, faller emellertid denna hypotes till marken. Sålunda blir fosterbarns intelligens (sådan den framträder vid mätning) starkt beroende av fosterföräldrarnas sociala ställning; om enäggiga tvillingar placeras i skilda miljöer, utvecklas deras begåvning högst olika. Beträffande könen är förhållandet mera invecklat, men de populära föreställningarna om markerade och ofrånkomliga intelligensskillnader är även här oriktiga. Möjligt är "att de psykologiska könsskillnaderna, könets beteende och arbetsfördelning samt de fysiologiska könsskillnaderna, främst hormonerna, allihop kan stå i samband med varann och påverka varann ömsesidigt"; i så fall blir det "mycket svårt att här skilja isär orsaker och verkningar".

Boalt ingår också på åtskilliga metodiska och teoretiska frågor och ger därigenom en viss föreställning om sociologins problematik. Det minst lyckade i arbetet synes mig vara att Mannheims berömda men lösliga och oklara bok "Diagnosis of Our Time" tas som exempel på sociologisk spekulation i högre stil; Boalt godtar visserligen inte Mannheims fantasier, men en icke orienterad läsare måste få intrycket att de utgör centrala och betydande inslag i den sociologiska teorin.

HERBERT TINGSTEN